

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»

ГРЕНЬ РОСТИСЛАВ РОМАНОВИЧ

УДК [343.123.12+343.575] (043.3)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ
ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ
ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано на кафедрі кримінального права і процесу Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
Гумін Олексій Михайлович,
Національний університет «Львівська політехніка»,
завідувач кафедри кримінального права і процесу

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Шендрик Владислав Володимирович,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності
та розкриття злочинів

кандидат юридичних наук, доцент
Федчак Ігор Андрійович,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності

Захист відбудеться «01» березня 2018 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.052.23 у Національному університеті «Львівська політехніка» (79008, м. Львів, вул. Князя Романа, 1/3, ауд. 302 XIX навчального корпусу)

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. Професорська, 1)

Автореферат розіслано «16» січня 2018 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. В. Якимова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В період незалежності перед Україною поряд з численними соціально-економічними труднощами постала проблема наркоманії та нелегального розповсюдження наркотиків, яка охоплює дедалі ширші кола нашого суспільства й істотно позначається на морально-психологічній атмосфері соціуму, негативно впливає на економіку, політику і правопорядок. Зростає й рівень пов'язаної з наркотиками злочинності.

Негативна динаміка цього явища вимагає від оперативних підрозділів правоохоронних органів (Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державної фіскальної служби України, Державної прикордонної служби України, Державної пенітенціарної служби України) посилювати адекватні заходи протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. Використання специфічних сил, засобів і заходів є одним з найважливіших компонентів успішної роботи цих органів для вирішення завдань, покладених на них законодавством. Проте потенціал оперативних підрозділів правоохоронних органів України реалізується в цій сфері неефективно, що засвідчує й статистика. Адже в Україні простежується тенденція до постійного зростання кількості осіб, які вживають наркотичні засоби не за медичним призначенням, водночас рівень виявлення злочинів у цій сфері знижується.

Так, на початку 1993 р. офіційно на обліку було зареєстровано 33,5 тис. споживачів наркотиків, а 2016-го – понад 150 тис., серед яких 47,6 тис. з діагнозом «наркоманія», 70% наркоманів – молодь до 25 років. Щодо виявлених правоохоронними органами злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, то 2005 р. це було 65 017 злочинів, 2006 р. – 64 330, 2007 р. – 64 838, 2008 р. – 63 666, 2009 р. – 57 624, 2010 р. – 56 878, 2011 р. – 55 388, 2012 р. – 45 300, 2013 р. – 32 700, 2014 р. – 30 494, 2015 р. – 25 325, 2016 р. – 23 029¹.

Навіть відбуваючи покарання в місцях позбавлення волі, засуджені надалі скоюють злочини у сфері обігу наркотичних засобів. За даними ДПтС України, 2011 р. виявлено 159 злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, 2012 р. – 188, 2013 р. – 161, 2014 р. – 119, 2015 р. – 110, 2016 р. – 89².

Проблеми протидії оперативних підрозділів злочинам у сфері обігу наркотичних засобів у радянську добу досліджували такі вчені: Р. С. Белкін, І. І. Великошин, П. В. Гончаров, Б. Є. Закіров, Г. Т. Кабанов, О. П. Калінін, С. І. Кравець, В. І. Корячкін, В. А. Лукашов, Д. Н. Назарбаєв, Л. П. Ніколаєв, Б. П. Орлов, В. К. Панкін, М. Л. Пулатов, О. М. Сергєєв, В. М. Смітєнко, В. П. Тихоненко, Ю. С. Хоменкер, Б. Я. Штейнбрик, Ю. К. Щербаков та ін.

Теоретичним підґрунтям дисертаційного дослідження стали також праці українських і зарубіжних учених та практиків: М. М. Андрєєва, Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова, Ю. Н. Гальчинського, І. М. Гриненко, Л. В. Дороша, А. Ф. Думки,

¹ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 2005–2016 рр. – К.: ГПУ. – 400 с.

² Інформаційні бюлетені ДПтСУ за 2012–2015 рр. – К.: ДПтСУ. – 186 с.

В. Б. Калиновського, Д. В. Карауша, О. Б. Керницького, А. П. Кіцула, І. І. Ковальчука, К. Г. Костенка, М. Лемешко, Є. В. Лизогубенка, О. О. Лойфа, О. О. Михайлецького, В. В. Недільського, Д. Й. Никифорчука, Д. О. Ноздріна, Р. М. Павленка, О. І. Перепелиці, В. Г. Пшеничного, Е. В. Расюка, С. Д. Резникова, О. М. Сергеева, М. О. Сергатого, О. М. Стрільціва, О. В. Столярського, Р. В. Тарасенка, В. А. Тимошенка, Л. М. Тимофєєва, Ю. В. Тузова, Р. Ф. Черниша, І. Р. Шинкаренка, Г. В. Федорова, Ю. М. Юбко та ін.

Загалом наявні наукові доробки можна розглядати як основу для удосконалення використання оперативними підрозділами сил, засобів і заходів у протидії наркозлочинам. Водночас більшість досліджень вузькоспрямовані, торкаються тільки окремих аспектів діяльності оперативних підрозділів. Щоправда, реформами кримінального процесуального законодавства (2012 р.) було внесено суттєві зміни в оперативно-розшукове законодавство, що кардинально змінило правові й організаційні основи діяльності оперативних підрозділів щодо протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, які потребують удосконалення.

Усе це зумовлює потребу в подальших розробках у цій сфері і свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження, що й визначило її вибір.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано на кафедрі кримінального права і процесу Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка» в межах науково-дослідної роботи «Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах розбудови правової держави» (номер державної реєстрації 0112U001217) та «Шляхи вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах розбудови правової держави» (номер державної реєстрації 0117U004015).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи – комплексний аналіз теоретичних і практичних положень та розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі основні *завдання*:

– з'ясувати ступінь розробки проблеми протидії оперативних підрозділів злочинам у сфері обігу наркотичних засобів у науковій літературі;

– визначити особливості сучасного стану і чинники, що впливають на організацію оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів;

– охарактеризувати організацію оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів;

– дослідити правову основу для обґрунтування необхідності доповнення законодавства з метою підвищення ефективності діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів;

– проаналізувати взаємодію оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів та визначити напрями вдосконалення;

– окреслити заходи оперативних підрозділів правоохоронних органів України щодо запобігання злочинам у сфері обігу наркотичних засобів;

– виокремити та деталізувати окремі заходи оперативних підрозділів правоохоронних органів України у виявленні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів;

– охарактеризувати методику оперативних підрозділів правоохоронних органів України щодо припинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини та закономірності, які виникають у процесі діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів.

Предмет дослідження – організаційно-правові основи діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів.

Методи дослідження вибрано з огляду на специфіку об'єкта, мету і задачі, сформульовані в дисертації. Методологічну основу дослідження становить система і філософських, загальнонаукових, і спеціальних, традиційно юридичних, конкретно-соціологічних методів. На емпіричному рівні для встановлення сутності протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів застосовано *методи спостереження* за практичною діяльністю оперативних підрозділів, *узагальнення й аналізу* результатів протидії злочинності (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 3.1–3.3). У роботі також застосовано окремі методи пізнання: *історично-правовий* (під час наукового дослідження діяльності оперативних підрозділів у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів (підрозділи 1.1, 1.2)), *порівняльно-правовий* (для вивчення оперативно-розшукового, кримінального, процесуального та іншого законодавства (підрозділ 2.1.)), *системно-структурний* (для визначення сукупності структурних елементів, з яких складається поняття організації оперативних підрозділів у протидії (підрозділ 2.2.)), *статистичний* (під час збору, узагальнення та вивчення даних щодо виявлення, попередження та припинення оперативними підрозділами злочинів у сфері обігу наркотичних засобів (підрозділи 3.1–3.3)), *соціологічний* (для анкетування працівників оперативних підрозділів правоохоронних органів, вивчення матеріалів оперативно-розшукових справ та кримінальних проваджень (розділи 2 і 3)), *формально-логічний* (дав змогу отримати нові теоретичні знання щодо діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів).

Емпіричну базу дослідження становлять результати вивчення матеріалів 170 справ кримінального провадження за фактами розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів; зведені дані анкетування 250 працівників оперативних підрозділів Національної поліції України, Служби безпеки України, Державної фіскальної служби України, Державної прикордонної

служби України, Державної пенітенціарної служби України у Волинській, Київській, Львівській, Чернігівській та Херсонській областях; статистичні дані правоохоронних органів України та РНБО України за 2005–2016 рр.; аналіз наукових публікацій і довідкових видань з питань протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація – одна з перших спроб комплексно, зважаючи на новітні дослідження правової науки, з'ясувати сутність протидії оперативних підрозділів МВС, СБУ, ДФСУ, ДПСУ, ДПтСУ злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. У науковій роботі розроблено й обґрунтовано низку положень, що вирішують конкретні наукові завдання, характеризуються науковою новизною, мають істотне теоретичне і прикладне значення для протидії оперативних підрозділів злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, а саме:

уперше:

– доведено, що протидія злочинам у сфері обігу наркотичних засобів залежить від розроблення і запровадження оперативними підрозділами правоохоронних органів України спеціальних методик з виявлення, попередження і припинення зазначених злочинів;

– наведено найістотніші чинники неналежної протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів оперативними підрозділами правоохоронних органів України, серед яких: латентність вчинення злочинів; велика прибутковість від наркобізнесу; використання злочинцями безконтактного розповсюдження наркотиків та розрахунків за них тощо;

– виокремлено основні сучасні риси обігу наркотичних засобів, що впливають на погіршення наркоситуації в Україні: наявність значної наркосировинної бази; особливості геополітичного розташування країни на важливих міжнародних шляхах; зручність використання нових каналів для нелегального транзиту наркотичних засобів до країн Західної Європи тощо;

удосконалено:

– підходи щодо організації оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів шляхом правового забезпечення та управлінського рішення; якісного здійснення інформаційно-аналітичної роботи, прогнозування, планування, конференційного залучення громадян;

– положення про основні заходи оперативних підрозділів правоохоронних органів України з виявлення слідів вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, до яких належать: розвідувальне опитування, оперативний огляд, особистий пошук, конфіденційне залучення громадян, сканування мережі Інтернет, комп'ютерні бази даних МВС, СБУ, МОЗ, ДПС, ДФС та ін.;

– знання про категорії осіб, які можуть бути свідками злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, а саме: особи, які мають відповідний рівень спеціальних знань, працюють у сфері обігу наркотиків та знають їхні види, назви, вартість, особливості поведінки під час прийому таких засобів й опісля, а

також в період наркотичного голодування; особи з категорії наркоманів, які знають кримінальний жаргон, образ життя людей, котрі вживають наркотики тощо;

– підходи до методики припинення злочинів у сфері обігу наркотиків оперативними підрозділами правоохоронних органів України, яка полягає в документальному підтвердженні протиправної діяльності осіб в процесі здійснення контрольованої поставки, оперативної закупки, візуального спостереження та ін.;

дістали подальший розвиток:

– знання про основні чинники наркозлочинності, які потрібно враховувати під час організації діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів: зниження віку осіб, які вживають наркотики; розширення предмета наркотичних засобів; удосконалення способів вчинення злочинів та виготовлення наркотиків тощо;

– пропозиції щодо удосконалення правового забезпечення оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів;

– положення про форми взаємодії оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, а саме: поточний обмін оперативними відомостями й наявною інформацією; сумісне проведення оперативних нарад; узгоджене планування оперативно-розшукових та інших заходів тощо;

– положення про запобігання злочинам у сфері обігу наркотичних засобів оперативними підрозділами правоохоронних органів України, що полягає у здійсненні загальних й індивідуальних профілактичних заходів.

У результаті виконаної дисертації розроблено низку пропозицій щодо змін і доповнень до чинних нормативних актів, спрямованих на покращення діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, зокрема до ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України, ч. 4 ст. 33 Митного кодексу України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у:

– науково-дослідній роботі – як підґрунтя для подальших досліджень оперативно-розшукових аспектів виявлення і припинення незаконного обігу наркотичних засобів оперативними підрозділами правоохоронних органів України;

– правотворчій діяльності – для вдосконалення відповідних положень Кримінального процесуального та Митного кодексів України, законів України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними»;

– правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів;

– навчальному процесі – під час викладання курсів «Кримінальний процес», «Криміналістика», спеціальних курсів з організації розслідування

окремих видів злочинів у вищих юридичних навчальних закладах (на юридичних факультетах), також для підготовки відповідних навчально-методичних матеріалів: підручників, посібників, курсів лекцій, практикумів.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертації обговорювались на засіданнях кафедри кримінального права та процесу НПП Національного університету «Львівська політехніка», були апробовані й оприлюднені на: Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права» (м. Львів, 17–18 червня 2016 р.); науковій конференції «Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах реформування кримінального законодавства», присвяченій 200-річчю Національного університету «Львівська політехніка» та 5-річчю Інституту права і психології (м. Львів, 28 жовтня 2016 р.); Міжнародній конференції «Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції» (м. Львів, 28 лютого 2017 р.); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 30 травня 2017 р.).

Публікації. Основні результати дисертації викладено у дев'яти наукових публікаціях, з яких 5 статей – у виданнях, що входять до переліку фахових, зокрема одна стаття – у науковому виданні іноземної держави, чотири публікації – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (237 найменувань) та двох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 264 сторінки, з яких 182 – основний текст.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність вибраної теми дисертації; визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; вказано мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів; наведено дані про апробацію та публікації результатів дослідження.

Розділ 1 «Характеристика теоретичних основ протидії оперативних підрозділів правоохоронних органів України злочинам у сфері обігу наркотичних засобів та чинників, що впливають на її організацію» складається з двох підрозділів і присвячений розгляду теоретичного розроблення проблеми протидії оперативних підрозділів злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, визначенню характерних рис сучасного стану незаконного обігу наркотичних засобів і чинників, що впливають на таку протидію.

У *підрозділі 1.1 «Стан наукової розробленості проблеми протидії оперативними підрозділами правоохоронних органів України злочинам у сфері обігу наркотичних засобів»* проаналізовано розвиток теорії протидії оперативних підрозділів злочинам у сфері обігу наркотичних засобів.

Основою дослідження послужили праці радянських, українських та зарубіжних учених галузей правової науки.

На підставі аналізу наукових досліджень радянського періоду встановлено, що проблеми протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів розробляли на основі вивчення діяльності підрозділів карного розшуку, оскільки територія СРСР була закритою від інших держав і в основному до переліку незаконного обігу наркотичних засобів входили опійний мак, наркотичні коноплі, які проростали на території об'єднаних радянських республік.

Основні розробки з досліджуваної проблематики припадають на період незалежності України, коли науковці і практики сформували окрему теорію, яка потребує постійного вдосконалення у зв'язку з лібералізацією безвізового кордонного режиму та надходженням на територію нашої держави іноземних синтетичних наркотичних засобів. Подальше удосконалення розроблення зазначеної проблеми пов'язане із внесеннями суттєвих змін в оперативно-розшукове законодавство України.

У підрозділі 1.2 «Характерні риси сучасного стану і чинників, що впливають на організацію діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів» схарактеризовано стан, структуру і динаміку злочинів у сфері обігу наркотичних засобів та визначено основні риси і чинники незаконного обігу наркотичних засобів, які необхідно враховувати оперативним співробітникам правоохоронних органів України в процесі організації протидії зазначеним злочинам.

Підтверджено, що сьогодні незаконний обіг наркотичних засобів охоплює всі злочини, вчинені з прямим умислом, і є системним циклом операцій – від незаконного вирощування, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення або пересилання наркотиків до їх реалізації споживачеві. Відбулися зміни в структурі вилучених наркотичних засобів, серед них переважають: концентрований опій, героїн, кокаїн та засоби амфетамінового походження.

Визначено географію вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів та встановлено зростання показників розповсюдження і вживання наркотиків, що характерно для міського (85% – обласні центри) і сільського (15%) населення України. Основними центрами з незаконного обігу наркотичних засобів є Донецька, Дніпропетровська, Закарпатська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Херсонська області та місто Київ. Збільшується кількість скоєних злочинів загальнокримінального спрямування у наркотичному сп'янінні. Спостерігається тенденція сполучення окремих видів загальнокримінальних й економічних злочинів, пов'язаних з незаконним вирощуванням, виготовленням, збутом, пересиланням, розкраданням наркотичних засобів тощо, на основі взаємного інтересу.

Автор класифікував осіб, які вчиняють вказані злочини, за віком, соціальним станом, зайнятістю, статевою ознакою, громадянством, судимістю тощо. Характерними ознаками злочинів у сфері обігу наркотичних засобів є: висока латентність, організованість, використання технічних засобів тощо.

Розділ 2 «Організаційно-правове забезпечення діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів» складається з трьох підрозділів і присвячений дослідженню нормативно-правових актів й організаційних основ діяльності оперативних підрозділів у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, а також використання сил і засобів при здійсненні взаємодії між зазначеними суб'єктами.

У підрозділі 2.1 *«Характеристика організації оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів»* досліджено особливості оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів (МВС, СБУ, ДФСУ, ДПСУ, ДПтСУ) з використанням сил і засобів у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів.

У дослідженні доведено, що до структурних елементів організації оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України належать: вивчення, аналіз й оцінка оперативної обстановки; планування оперативно-розшукових заходів; розстановка сил і засобів оперативних підрозділів; організація взаємодії у процесі оперативно-розшукової діяльності; контроль за оперативно-розшуковою діяльністю; упровадження в практичну діяльність оперативних підрозділів передових форм і методів роботи, наукових рекомендацій, новітніх технічних засобів.

Зроблено висновок про те, що сутність організації ОРД полягає в ухваленні системи заходів, спрямованих на забезпечення безперервного надходження і нагромадження інформації про криміногенну обстановку з державних установ та підприємницьких структур, які беруть участь у процесі вирощування, перероблення, зберігання, перевезення та реалізації наркотичних засобів.

Підтверджено, що основним напрямом удосконалення оперативно-розшукової діяльності у протидії зазначеним злочинам є забезпечення статистичною, оперативно-довідковою, оперативно-розшуковою, архівною інформацією, а також створення нових автоматизованих інтегрованих інформаційних пошукових систем на зразок «Наркобізнес» та робота в глобальній мережі Інтернет. Невід'ємною частиною покращення оперативно-розшукової діяльності є удосконалення системи загальноосвітньої і спеціальної підготовки оперативних працівників у різних навчальних системах.

У підрозділі 2.2 *«Удосконалення правових основ діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів»* проаналізовано закони та відомчі нормативні акти щодо організації оперативно-розшукової протидії зазначеним злочинам.

Ефективність протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів визначається станом законодавчого і відомчого нормативно-правового забезпечення такої діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України, юридичною впорядкованістю відносин, що виникають під час протидії цим видам правопорушень.

З'ясовано, що під час формування процесу протидії вказаним злочинам потрібно зважати на особливості самої системи незаконного обігу наркотичних засобів, яка повинна координуватися з міжнародною та національною системами законодавства й економічним порядком держави. Передусім це стосується затвердження нових умов провадження господарської діяльності.

Українське оперативно-розшукове законодавство потребує постійного удосконалення, а саме: положення щодо підстав обліку осіб, які незаконно вживають наркотики; порядку внесення до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів нових засобів; доповнення до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України, окремих законів України та відомчих нормативних актів з метою активізації й оптимізації використання сил, засобів і заходів оперативних підрозділів правоохоронних органів у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів.

У підрозділі 2.3 *«Оптимізація організації взаємодії оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів»* розглянуто основні форми взаємодії оперативних підрозділів МВС, СБУ, ДФСУ, ДПСУ, ДПтСУ у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів.

Доведено, що необхідність взаємодії оперативних підрозділів оперативних підрозділів правоохоронних органів України зумовлена недостатнім власним інформаційно-аналітичним забезпеченням у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. Форми і методи взаємодії потребують осмислення, чіткої класифікації та нормативного врегулювання. За змістом їх поділяють на процесуальні і непроцесуальні. Основною формою взаємодії оперативних підрозділів правоохоронних органів України є взаємне інформування, що уможливорює своєчасне виявлення осіб і фактів, які становлять оперативний інтерес. Обмін інформацією може бути організований на постійній основі або мати разовий характер, а також може здійснюватися безпосередньо між підрозділами одного державного органу, що провадить оперативно-розшукову діяльність. Така необхідність виникає тоді, коли в процесі проведення ОРД одержано інформацію, що вимагає дій, які не входять до компетенції відповідного підрозділу. Сюди належать статистичні відомості про незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання, розповсюдження та контрабанду наркотичних засобів, пов'язаних з іншими регіонами, а також прояви корупції та інших явищ політичної, економічної і соціальної дійсності, які впливають на наркотичну ситуацію в регіоні. Проте, як свідчить анкетування, оперативні працівники оцінюють ефективність обміну інформацією як незадовільну з таких причин: 22% – через відсутність єдиної системи взаємного інформування; 26,9% – через відсутність окремого підрозділу для організації взаємодії; 25,2% – залежно від налагодження співпраці керівників взаємодіючих підрозділів; 25,9% – через недосконалість правової основи тощо. Відповідно рівень інформаційної взаємодії становить: задовільно – 25%, незадовільно – 75%.

Підтверджено, що така форма взаємодії, як участь у проведенні комплексних оперативно-профілактичних операцій, на практиці застосовується

в 40% випадків. Автором визначено основні недоліки такої взаємодії та запропоновано законодавчі ініціативи щодо її покращення.

Розділ 3 «Організаційні основи діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у попередженні, виявленні та припиненні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів» містить три підрозділи, в яких висвітлено питання оперативно-розшукового попередження, виявлення і документування зазначених злочинів.

Підрозділ 3.1 «Діяльність оперативних підрозділів правоохоронних органів України у попередженні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів» присвячений розгляду оперативно-розшукової форми, як складника підсистеми адміністративно-правового механізму попередження злочинів у сфері обігу наркотичних засобів.

У дослідженні визначено основні причини й умови вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів (економічні, політичні, організаційно-управлінські, правові, морально-психологічні тощо).

Доведено, що планування є одним із заходів організаційно-управлінського забезпечення оперативно-розшукової профілактики. Встановлено, що відповідно до головних завдань оперативно-розшукової профілактики наркозлочинів оперативні підрозділи правоохоронних органів України здійснюють комплексні оперативно-розшукові профілактичні заходи, спрямовані на усунення конкретних умов та обставин, що сприяють вчиненню наркозлочинів (56,7%); організують і безпосередньо здійснюють індивідуальні оперативно-розшукові і профілактичні заходи стосовно осіб, які стоять на обліку або від яких через їх антигромадську поведінку можна очікувати вчинення наркозлочинів (66,2%); організують і безпосередньо здійснюють заходи, що забезпечують виявлення і припинення наркозлочинів, які готуються (ведення ОРС) (58,7%); беруть участь у загальнопрофілактичних операціях «Мак», «Канал» та ін. (46,8%).

Індивідуальна профілактика зазначених злочинів, здійснювана оперативними підрозділами, передбачає такі заходи: роз'яснення суспільної небезпеки незаконного обігу наркотиків; офіційне застереження про кримінальну відповідальність за наркозлочини; взяття на профілактичний облік осіб, які самовільно вживають наркотики, і здійснення заходів з метою схилити їх до відмови вчиняти наркозлочини; адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі, які відбували покарання за наркозлочини.

Підрозділ 3.2 «Заходи оперативних підрозділів правоохоронних органів України у виявленні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів» присвячено теоретичним і практичним поглядам щодо застосування оперативно-розшукових сил і засобів з виявлення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів.

Ефективність виявлення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів являє собою систему взаємозалежних елементів, до яких належать: а) аналітична робота і її інформаційне забезпечення; б) планування й реалізація запланованих заходів; в) взаємодія оперативних підрозділів з іншими державними контролюючими органами. Пошукова діяльність нині ґрунтується на підставі

аналізу оперативної обстановки. Інформацію про наркозлочини оперативні працівники одержують: з допомогою негласних співробітників (50%); особистим пошуком (25%); із засобів масової інформації (5%); зі скарг і заяв громадян (8%); від інших державних правоохоронних і контролюючих органів (12%).

Доведено, що для виявлення злочинів оперативним співробітникам необхідно знати способи підготовки, вчинення і приховування наркозлочинів. Серед способів приховання злочину використовують так званий «безконтактний спосіб перевезення та збуту наркотиків», суть якого полягає в тому, що перевізник використовує сторонніх осіб (без розшифрування вмісту багажу) для доставки наркотиків за певною адресою, а збувальник, одержавши гроші через банківський термінал, за допомогою мобільного телефону або Інтернету вказує покупцеві місце знаходження наркотику.

Автор визначив оперативно-розшукові засоби і методи виявлення наркозлочинів та класифікував основні пошукові ознаки.

У підрозділі 3.3 *«Методика припинення оперативними підрозділами правоохоронних органів України злочинів у сфері обігу наркотичних засобів»* окреслено дії щодо припинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів в процесі оперативно-розшукового документування.

Визначено основні оперативно-розшукові заходи і завдання в процесі документування зазначених злочинів: контрольні та оперативні закупки, контрольовані поставки, використання технічних засобів тощо.

Встановлено, що основними напрямками оперативно-розшукового документування є: виявлення осіб, які можуть бути свідками в кримінальному провадженні; виявлення предметів і документів, які мають доказове значення; фіксація дій підозрюваних осіб для подальшого використання отриманих даних у процесі розслідування. Для цього важливо правильно спланувати роботу, що полягає у виявленні та фіксації характеру зв'язків збувальника з оптовими постачальниками наркотиків. Автор визначив категорії осіб, які можуть бути свідками незаконного вирощування, виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів тощо.

Визначено порядок взаємодії оперативних працівників зі слідчим у процесі передачі матеріалів документування та внесення їх до ЄРДР, а також у процесі виконання доручень слідчого щодо проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій.

Для встановлення виду, назви і властивостей наркотичних засобів, їх походження, способу виготовлення чи переробки, а також належності наркотиковмісних рослин необхідні спеціальні знання, а в справах цієї категорії обов'язково має бути висновок експерта з цих питань.

ВИСНОВКИ

У дисертації сформульовано низку теоретичних узагальнень, на основі яких запропоновано нове вирішення наукового завдання протидії злочинам у

сфері обігу наркотичних засобів оперативними підрозділами правоохоронних органів України, що дозволяє зробити такі основні висновки:

1. Досліджуючи стан правової та наукової розробки основних проблем, пов'язаних з протидією злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, варто зазначити, що предметом наукових розвідок вчених і практиків зазвичай була діяльність оперативних підрозділів органів внутрішніх справ, натомість діяльність інших підрозділів правоохоронних органів вивчали частково. Практики і науковці постійно розробляли посібники, методичні рекомендації та дисертаційні дослідження щодо вдосконалення виявлення і припинення зазначених злочинів. Водночас підтверджено, що вказана діяльність здійснювалася недостатньо ефективно.

2. Проаналізувавши викладені в літературі підходи до розуміння наркоситуації в Україні та доведено, що до основних характерних рис, які погіршують сучасний наркостан, потрібно віднести: наявність значної наркосировинної бази (90,1%) (щорічно виявляється і знищується понад 500 тис. м² незаконних посівів маку і конопель). Це приваблює не тільки вітчизняних наркоділків, але й мешканців країн близького зарубіжжя, особливо РФ (щорічно за перевезення наркосировини затримують до 4 тис. осіб) (40,2%); особливості геополітичного розташування країни на важливих міжнародних шляхах, зручність використання нових каналів для нелегального транзиту наркотичних засобів до країн Західної Європи (60,4%); наявність привабливого ринку збуту наркотиків, яким міжнародні наркоділки бачать територію України (52,3%); можливість розміщення нових підпільних нарколабораторій з наближенням їх до споживчого ринку Європи і РФ, що зумовлено труднощами соціально-економічного положення держави, втратою робочих місць хіміками-фахівцями тощо (42,7%); використання міжнародними наркоділками наявної в Україні дешевої робочої сили для перевезення наркотичних засобів різноманітними системами комунікації (38,4%); залучення соціально незабезпечених верств населення, котрі вирішують займатися злочинною діяльністю через можливість легкого заробітку як основного джерела існування (55,3%); розширення кола суб'єктів підприємницької діяльності, яким згідно із Законом України «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» з 2001 р. дозволено здійснювати таку діяльність на підставі ліцензії (40,7%).

У результаті дослідження літературних джерел та практичної діяльності встановлено, що оперативним підрозділам правоохоронних органів у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів необхідно враховувати такі чинники: постійне зниження віку осіб, які вживають та розповсюджують наркотики (17,3%); розширення індивідуального виробництва й отримання закордонних сучасних наркотичних засобів (33,2%); удосконалення способів вчинення злочинів та виготовлення наркотичних засобів українського походження (45,8%); корисливий мотив – перетворення наркобізнесу на промисел (56,7%); міждержавний та міжнародний характер організованих злочинних груп і

злочинних організацій (транснаціональний характер наркобізнесу) (33,4%); корупційність наркобізнесу з державними та правоохоронними органами (45,4%); висока конспіративність вчинення наркозлочинів та їх латентність, оскільки наркозлочинність важко контролювана й не піддається реальному обліку (88,3%); використання вітчизняної та світової фінансової системи для «відмивання» коштів від незаконного обігу наркотичних засобів та проникнення наркокоштів у національну (тіньову) економіку (35,9%), використання наркобізнесом глобальної мережі Інтернет (91,2%).

3. Констатовано, що основними напрямками удосконалення організації діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів є: покращення інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності оперативних підрозділів з формування нових автоматизованих обліків осіб категорії «Наркоман», «Споживач наркотиків» і «Розповсюджувач наркотиків» (90%); здійснення прогнозування наркозлочинності на основі досягнень кримінології, кримінальної психології та інших юридичних наук (77,4%); планування заходів щодо виявлення і припинення наркобізнесу на основі розроблених науково-практичних методик (82,4%); конфіденційне залучення осіб, які входять до наркогруп на контрактній основі (86,9%); організація взаємодії з іншими службами, державними і правоохоронними органами та міжнародними організаціями з використанням можливостей Інтерполу (68,3%); дієвий контроль за результативністю ведення оперативно-розшукових справ (32%); покращення матеріально-технічного забезпечення оперативних підрозділів (55,6%); розроблення і навчання особового складу оперативних підрозділів із застосуванням сучасних науково обґрунтованих форм і методів протидії злочинності (91,4%).

Доведено, що основними чинниками, які негативно впливають на діяльність оперативних підрозділів правоохоронних органів з протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів належать: висока латентність вчинення наркозлочинів (90%); недосконалість законодавства у сфері обігу наркотичних засобів; відсутність необхідних оперативних позицій в наркосередовищі (85%); незнання способів вчинення наркозлочинів; відсутність достатніх даних про індивідуальні особливості злочинця наркомана (45%); невміння використовувати оперативно-технічні засоби (особливо це стосується роботи в мережі Інтернет) щодо розпізнання наркоторговців (80%); низький рівень обізнаності оперативних працівників з новими видами наркотиків (60%); високий рівень корупції у цій сфері (45%).

4. Підвищенню ефективності взаємодії оперативних підрозділів правоохоронних органів у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів може сприяти: а) створення міжвідомчих постійних та тимчасових науково-практичних груп з метою проведення наукових досліджень та вироблення пропозицій у боротьбі зі злочинністю (55,8%); б) розробка загальних критеріїв оцінки спільної діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України (64,6%); в) видання спільного Бюлетеня з обміну досвідом роботи

щодо взаємодії в оперативно-розшуковій діяльності (34,5%); г) створення Єдиної інтегрованої інформаційно-аналітичної системи оперативних підрозділів правоохоронних органів України (90%); д) прийняття організаційних та законодавчих заходів щодо забезпечення соціального захисту особового складу оперативних підрозділів правоохоронних органів і підвищенні їх авторитету в суспільстві (88,6%). Окрім цього, вбачається необхідність:

– створення окремого спеціального міжвідомчого підрозділу для організації взаємодії;

– налагодження прямого доступу оперативних працівників до баз даних міжнародної поліцейської організації Інтерпол з використанням персональних ключів.

5. Підтверджено, що загальнопрофілактичні заходи оперативних підрозділів правоохоронних органів полягають у вивченні специфічних криміногенних факторів, що спричиняють незаконний попит на наркотичні засоби і їх протиправну пропозицію з подальшим проведенням заходів, які забезпечують ефективну протидію наркотизму, враховуючи створення умов, що унеможливають його або ускладнюють його подальший розвиток. Ідеться про: інформування громадянського суспільства про оперативну обстановку щодо протидії наркозлочинам, про факти порушення антинаркотичного законодавства з використанням можливостей ЗМІ (55,5%); проведення антинаркотичних лекцій, демонстрація фільмів у навчальних закладах, трудових колективах, обговорення проблем на регіональних науково-практичних конференціях (66,7%); проведення комплексу профілактичних заходів на зразок «Мак», «Допінг», «Кубло» «Канал» тощо (74,4%); блокування каналів переміщення наркотиків через кордон (65,7%); створення перешкод «відмиванню» грошей та іншого майна, здобутих у результаті наркобізнесу (55,7%).

Доведено, що оперативні підрозділи правоохоронних органів для здійснення індивідуальної профілактики щодо осіб, схильних до вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, мають вживати такі заходи: виявляти і ставити на профілактичний облік осіб, від яких можна очікувати вчинення наркозлочинів (33,4%), та осіб, які вживають наркотики без дозволу лікаря (35,6%); організовувати оперативно-розшуковий вплив на них щодо відмовлення від протиправних діянь (45,7%).

Визначено основні джерела інформації щодо виявлення осіб, причетних до наркоманії, з метою поставлення на профілактичний облік: повідомлення наркологічних диспансерів та лікувальних закладів про осіб, які здійснюють немедичне вживання наркотиків або анонімне лікування (56,4%); факти складання адміністративного протоколу ОВС про немедичне вживання наркотиків (45,7%); інформація про реєстрацію в ІПС «Єдиний облік» про затримання особи з наркотиками (66,4%); вивчення кримінальних проваджень щодо розслідування наркозлочинів, які є на розгляді в судах (52,3%); інформація про реєстрацію в ІПС «Злочин» про притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочини, пов'язані з незаконним обігом

наркотичних засобів (55,4%); повідомлення ДПтСУ про осіб, звільнених з місць позбавлення волі і взятих під адміністративний нагляд (12%).

6. Дослідженням підтверджено, що оперативним працівникам правоохоронних органів України з метою отримання інформації про злочини у сфері обігу наркотичних засобів необхідно здійснювати такі заходи: розвідувальне опитування громадян (55,4%); оперативний огляд полів, територій, будівель, транспортних засобів, документів (66,7%); особистий пошук осіб-наркоманів та місць розповсюдження наркотиків (55,5%); конфіденційне залучення громадян до виконання завдань ОРД (78,9%); дослідження мережі Інтернет з метою виявлення пропозицій розповсюдження наркотиків та місць їх вживання (33,6%); отримання інформації з комп'ютерних банків даних МВС, СБУ, МОЗ, ДФС, ДПСУ, ДПтСУ, ДФСУ, Державного фінансового моніторингу МФУ, Державної служби України з контролю за наркотиками, Національного центрального бюро Інтерполу (45,7%).

Уточнено категорії осіб, які можуть бути свідками у кримінальних провадженнях злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, а саме: особи, які мають відповідний рівень спеціальних знань і працюють у сфері обігу наркотиків та знають їхні види, назви, вартість, особливості поведінки осіб під час прийому таких засобів й опісля, а також в період наркотичного голодування; особи з категорії наркоманів, які знають кримінальний жаргон, образ життя наркоманів, способи виготовлення, маскування, перевезення і збуту наркотиків, вміють визначати види наркотиків тощо.

7. Доведено, що для припинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів оперативні підрозділи правоохоронних органів мають здійснювати такі оперативно-розшукові заходи щодо документування злочинних дій: контрольовані поставки наркотиків (12,3%); оперативні закупки наркотиків (48,9%); візуальне спостереження за особою, річчю або місцем (24,5%); застосовувати оперативно-технічні засоби тощо (14,3%).

Визначено, що результати оперативно-розшукового документування повинні мати форму конкретних оперативно-службових документів і матеріальних носіїв інформації, у яких має бути зафіксовано факт незаконного обігу наркотичних засобів (виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання, збут, розкрадання, посів і вирощування наркотичних засобів, а також організація або утримання місць для їх вживання та ін.).

Встановлено, що документи для підтвердження злочинної діяльності у сфері незаконного обігу наркотичних засобів повинні формуватися винятково з: пояснень службових, матеріально відповідальних та приватних осіб, котрі мають стосунок до наркотиків (виробників, перевізників, розповсюджувачів та споживачів наркотиків); відповідних бухгалтерсько-фінансових документів державних, підприємницьких структур і банківських установ, що стосуються «відмивання» коштів від наркобізнесу; протоколів, складених за результатами застосування ОРЗ та огляду місця вчинення наркозлочинів; висновків ревізій щодо незаконного списання наркосировини або наркотичних медичних препаратів й експертиз щодо вилучених наркотичних засобів тощо.

8. У результаті проведеного дослідження розроблено низку пропозицій щодо внесення змін і доповнень до чинних нормативно-правових актів, спрямованих на підвищення ефективності оперативних підрозділів правоохоронних органів щодо протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, а саме:

– до редакції статей Кримінального процесуального кодексу України:

а) доповнити ч. 2 ст. 99 текстом такого змісту: «результати оперативно-розшукової діяльності представляються слідчому, прокуророві або суду протоколом з додатками предметів, документів, що підтверджують злочинну діяльність осіб»;

б) доповнити ч. 1 ст. 216 таким текстом: «Досудове розслідування злочинів, передбачених статтею 305 КК України «Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів», також здійснюють слідчі підрозділи МВС»;

– до редакції статей Митного кодексу України:

а) внести доповнення до ч. 4 ст. 33 такого змісту: «доступ до інформаційних ресурсів надається підрозділам правоохоронних органів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність»;

– прийняти модельний Закон України «Про організацію взаємодії правоохоронних органів у протидії злочинності».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1 Наукові праці, у яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Грень Р. Р. Взаємодія оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: «Право». Ужгород: УНУ, 2016. Вип. 38 (2). С. 99–102.

2. Грень Р. Р. Незаконний обіг наркотичних засобів як об'єкт впливу оперативних підрозділів правоохоронних органів України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: «Юридичні науки». Херсон: ХНУ, 2016. Вип. 3, т. (2). С. 96–100.

3. Грень Р. Р. Сучасний стан злочинності в Україні у сфері обігу наркотичних засобів. *Порівняльно-аналітичне право*. Ужгород: УНУ, 2016. № 2. С. 197–200.

4. Грень Р. Р. Виявлення ознак злочинів у сфері обігу наркотичних засобів. *Національний юридический журнал «Теорія и практика»*. Республіка Молдова. 2016. № 5 (21). С. 151–153.

5. Грень Р. Р., Особливості документування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів: оперативно-розшуковий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал: електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Запорізький національний університет»* 2017. № 3. С. 160–162.

2 Опубліковані праці апробаційного характеру:

6. Грень Р. Р. Організаційні основи діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. *Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 17–18 черв. 2016 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2016. С. 22–25.

7. Грень Р. Р. Заходи оперативних підрозділів щодо попередження злочинів у сфері обігу наркотичних засобів. *Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах реформування кримінального законодавства*: зб. матер. конф., присвяченої 200-річчю Національного університету «Львівська політехніка» та 5-річчю Інституту права та психології (м. Львів, 28 жовт. 2016 р.). Львів: ННППІ НУ «Львівська політехніка», 2016. С. 34–37.

8. Грень Р. Р. Окремі ознаки вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів. *Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції*: зб. матер. Міжнар. конф. Інституту права і психології НУ «Львівська політехніка» (м. Львів, 28 лют. 2017 р.). Львів: Ліга Прес, 2017. С. 171–173.

9. Грень Р. Р. Правові основи діяльності оперативних підрозділів з виявлення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави*: зб. тез IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 30 трав. 2017 р.). Львів: Вид-во «Львівська політехніка», 2017. С. 149–151.

АНОТАЦІЯ

Грень Р. Р. Організаційно-правові основи діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2018.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню проблем, пов'язаних з діяльністю оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. Досліджено стан наукового розроблення основних проблем, пов'язаних з оперативно-розшуковою протидією зазначеним злочинам. Встановлено характерні риси сучасного стану і чинники, що впливають на організацію діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів.

Досліджено правове та організаційне забезпечення діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів у протидії злочинам у сфері обігу

наркотичних засобів. Визначено заходи, здійснювані оперативними підрозділами правоохоронних органів України, щодо попередження, виявлення та припинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів.

Ключові слова: оперативні підрозділи, правоохоронні органи, протидія злочинам, наркотичні засоби, організація оперативно-розшукової діяльності, правове забезпечення, взаємодія, заходи, попередження, виявлення, припинення.

АННОТАЦІЯ

Грень Р. Р. Организационно-правовые основы деятельности оперативных подразделений правоохранительных органов Украины касательно противодействия преступлениям в сфере оборота наркотических средств. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальный университет «Львовская политехника» Министерства образования и науки Украины, Львов, 2018.

Диссертация посвящена комплексному исследованию проблем, связанных с противодействием оперативными подразделениями правоохранительных органов Украины преступлениям в сфере оборота наркотических средств. Исследовано состояние научной разработки основных проблем, связанных с противодействием оперативными подразделениями правоохранительных органов Украины преступлениям в сфере оборота наркотических средств. Установлены характерные черты современного состояния и факторов, которые влияют на организацию эффективной деятельности оперативных подразделений правоохранительных органов Украины касательно преступлений в сфере обращения наркотических средств. В связи с этим установлено, что преступления в сфере оборота наркотических средств обладают повышенной латентностью, конспиративностью, сверхприбылью. Возрастает количество должностных лиц, втянутых в наркобизнес.

Систематизировано основные признаки современной наркоситуации в Украине, которые влияют на организацию противодействия наркопреступности правоохранительными органами в Украине. В частности акцентируется внимание на налички в Украине значительной сырьевой базы, развитость транспортной инфраструктуры, географическая расположенность вблизи границ государств Европы, что способствует контрабанде наркотиков, возрастающие возможности расширения рынка сбыта наркотиков для представителей транснациональных организованных преступных групп, сложное социально-экономическое положение большинства граждан Украины, расширение круга лиц-субъектов предпринимательской деятельности, которые согласно положений Закона Украины «Про оборот в Украине наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров» разрешено на основании лицензии заниматься данным видом

хозяйственной деятельности. Исследовано правовое и организационное обеспечение оперативных подразделений правоохранительных органов касательно противодействия преступлений в сфере оборота наркотических средств.

Обосновано, что в качестве основных направлений усовершенствования противодействия преступлениям в сфере оборота наркотических средств оперативными подразделениями правоохранительных органов (МВД, СБУ, ГФСУ, ДПСУ, ДПтСУ) следует рассматривать: улучшение информационно-аналитического обеспечения деятельности оперативных подразделений и формирование новых автоматизированных учетов лиц категории «Наркоман», «Потребитель наркотиков», «Распространитель наркотиков» (90%); организация прогнозирования наркопреступности с учетом современных достижений в области криминологии, криминальной психологии и других юридических и смежных с ними наук (77,4%); планирование мер выявления и прекращения наркобизнеса на основании современных методик (82,4%); конфиденциальное привлечение лиц, в составе наркогрупп на контрактной основе (86,9%); организация взаимодействия на международном уровне с использованием возможностей Интерпола (68,3%); эффективный контроль за результативностью производств в рамках оперативно-розыскных дел (32%); улучшение материально-технического обеспечения оперативных подразделений (55,6%); обучение личного состава оперативных подразделений правоохранительных органов с использованием современных комплексных методик противодействия наркопреступлениям (91,4%).

Особое внимание в диссертации отведено проблеме эффективности взаимодействия оперативных подразделений правоохранительных органов. В связи с этим, в целях надлежащего противодействия преступлениям в сфере оборота наркотиков, выявлена целесообразность: а) формирования межведомственных научно-практических групп для разработки вопросов комплексного усовершенствования деятельности правоохранительных органов касательно противодействия наркопреступлениям; б) разработка системы критериев оценки эффективности совместной деятельности оперативных подразделений правоохранительных органов в направлении противодействия наркопреступлениям; в) издание Бюллетеня по обмену передовым опытом взаимодействия в рамках оперативно-розыскной деятельности; г) формирование Единой интегрированной информационно-аналитической системы оперативных подразделений правоохранительных органов Украины; д) принятие организационных и законодательных мер обеспечения социальной защиты личного состава оперативных подразделений правоохранительных органов и повышения уровня их авторитета в обществе. Кроме того, автор видит необходимость в формировании отдельного специального межведомственного подразделения в целях организации взаимодействия, а также в наличии прямого доступа оперативных подразделений правоохранительных органов Украины, с использованием персональных ключей, к базе данных Интерпола.

Разработаны предложения относительно внесения изменений и дополнений к отдельным нормативно-правовым актам с целью усовершенствовать деятельность

оперативных подразделений правоохранительных органов Украины в противодействии преступлениям в сфере обращения наркотических средств.

Ключевые слова: оперативные подразделения, правоохранительные органы, противодействие преступлениям, наркотические средства, организация оперативно-розыскной деятельности, правовое обеспечение, взаимодействие, мероприятие, предупреждение, выявление, прекращение.

ANNOTATION

Hren R. R. The organizational and legal guidelines for operating units of law enforcement agencies of Ukraine in the field of illicit traffic in narcotic drugs crime prevention. – *The qualifying research, all rights reserved.*

The thesis submitted to the Polytechnic National University of Lviv for a degree of the Candidate of Judicial Sciences, speciality 12.00.09 – criminal process and criminal investigation; forensic examination; operatively-search activity. – Lviv Polytechnic National University the Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2018.

A dissertation is devoted to the complex scientific and applied task in relation to optimization of activity of operative subdivisions of operating units of law enforcement agencies of Ukraine (The Ministry of Interior of Ukraine, The Security Service of Ukraine, The State Fiscal Service of Ukraine, The State Border Guard Service of Ukraine, The State Penitentiary Service of Ukraine) in the field of illicit traffic in narcotic drugs crime prevention.

The legal and organizational support of the activity of operating units of the law enforcement bodies in the field of illicit traffic in narcotic drugs crime counteraction was deeply researched. The measures carried out by the operating units of the law enforcement bodies of Ukraine in the field of prevention, detection and combating of the illicit traffic in narcotic drugs crimes were outlined.

Key words: operating units, law enforcement bodies, crime prevention, narcotic drugs, organization of investigative activity, legal providing, cooperation, measures, crime detection, investigation and combating.

Підписано до друку 09.01.2018 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 03-18.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.